

'Zien horen zwijgen' door Sabine van den Berg

De titel van het boek van Sabine van den Berg, *Zien Horen Zwijgen*, valt op omdat de volgorde van de drie woorden afwijkt van het bekende beeld van drie aapjes die 'horen, zien en zwijgen' uitbeelden, naar een tekst van de Chinese wijsgeer Confucius: *"Kijk niet naar, luister niet naar, spreek niet uit en richt je niet op wat in strijd is met welvoeglijkheid."* Daarmee komt de titel van het boek precies overeen, in tegenstelling tot de bekende uitdrukking. Verder gaat de vergelijking niet, want als er ergens sprake is van onwelvoeglijkheid, dan is het in dit boek.

In een trilogie, waarvan de eerste twee delen al eerder zijn uitgegeven als losse boeken, gaat het om de relatie tussen een dochter en haar vader, maar soms ook haar oom of haar neef. Deel 3 is een vervolg van deel 2, maar in deel 1 is er sprake van een andere dochter en vader, alhoewel de persoonlijkheden onveranderd blijven: de vaders willen het onmogelijke mogelijk maken en de dochter probeert het mogelijke onmogelijk te maken door haar destructieve neigingen. Ze is geen prettig meisje dat met mensen speelt en alleen gevoel voor haar kleine broertje vertoont.

Deel 1 en 2 zijn geschreven in de ik-vorm, vanuit het perspectief van de dochter. Deel 3 begint daar ook mee, maar wisselt naar de tweede persoon en uiteindelijk de derde. Regelmatig worden fragmenten opnieuw verteld, maar vanuit een ander perspectief en met nieuwe dader-slachtoffer rollen. In alle drie de delen weet je als lezer nooit wat de waarheid is, omdat de dochter, door wie alles verteld wordt, erop los fantaseert en liegt. Het hele boek is doorspekt met de meest weerzinwekkende seksscènes, vooral in het eerste deel. Denk niet dat de dochter daarin het weerloze slachtoffer is. De vraag is eerder wie wie gebruikt. Gevoel speelt op seksueel gebied geen enkele rol, negatief noch positief.

Er is wel sprake van een zekere verhaallijn, maar voortdurend worden er sprongen in de tijd gemaakt zonder dat de functie daarvan duidelijk is. Losse fragmenten schrijven is één ding, maar een goed onderbouwd, doorlopend verhaal is een ander.

Daarvan is in dit boek geen sprake.

Zien horen zwijgen telt bijna 500 bladzijden. Dat komt voornamelijk omdat werkelijk alles tot in de kleinste details beschreven wordt, met gebruikmaking van zoveel mogelijk zintuiglijke waarnemingen. Het taalgebruik van de hoofdpersoon is inconsistent: dan weer spreekt een jong meisje, dan een volwassene en dan iemand met woorden uit de vorige eeuw. Dat laatste sluit aan bij verouderde begrippen als cassettebandjes, bakelieten telefoons, typemachines en dergelijke, terwijl verder niets suggereert dat het verhaal in een bepaalde tijdsperiode zou moeten spelen.

Mannen komen er allemaal slecht vanaf in het boek, met uitzondering van het kleine broertje van de hoofdpersoon. Hij is de enige die met liefde beschreven wordt.

Zien

In het eerste deel van de trilogie wordt een incestueuze relatie tussen een meisje en haar oom beschreven. Dat is tegen de zin van het meisje, maar ze zegt zelf: "Mij breken zal hem niet snel lukken, omdat ik niet begrijp dat ik niets ben." Ze realiseert zich dat hij haar harder nodig heeft dan zij hem, waardoor ze in een machtspositie verkeert.

Ze is bij oom en opa in huis na een auto-ongeluk waarbij haar moeder omkwam en haar vader blind en misvormd raakte. Misschien zijn ze tijdens een vakantie in een ravijn in Paraguay gevallen, of misschien heeft het meisje in de auto haar handen voor de ogen van haar rijdende vader geslagen. Het kan ook zijn dat de ouders nog in leven zijn. Oom gaat op zoek naar zijn broer en verdwijnt volledig uit het verhaal.

Het meisje correspondeert met haar vader. In een ervan zegt ze: "*Ik schrijf deze brief aan u, al weet ik dat u hem nooit zult lezen.*" Als hij al leeft, is hij blind, dus dat klopt wel. In ieder geval volgt er dan een lang verhaal over de blinde vader die zijn dochter voortdurend onder de duim houdt. Ja hij bepaalt zelfs de tijd waarin zij op het toilet mag zijn, tot zij hem op een schip zet en zelf van boord springt. Dat is dan na een bezoek aan het graf van haar moeder. Als zij daar tenminste in ligt. Als het nu ging om herinneringen van het meisje aan haar vader, dan was alles nog wel te volgen, maar dat is niet zo. En daar verschijnt vader dus weer, alsof hij nooit weg is geweest. Omdat hij ineens niet meer blind is, mogen we veronderstellen dat we terug gaan in de tijd. Waarom, weten we niet. Hij heeft nu minnaressen die dochterlief mag tekenen in pornografische standjes. Het meisje reageert volslagen gevoelloos, zoals ze dat in het hele boek doet. Wat de schrijfster wil met al die seksscènes, is mij niet duidelijk.

Eén element komt in alle drie de delen van het boek voor: de vader werkt in het diepste geheim aan uitvindingen. In dit deel is dat een foto toestel dat op geluid, warmte en beweging zou moeten werken. Mogelijk leeft hij in een soortgelijke fantasiewereld als zijn dochter.

Dit deel van de trilogie eindigt ermee dat vader iets moois gaat beginnen met de tekenlerares van zijn dochter.

De immense hoeveelheid beschrijvingsdetails is hier nog wel te verklaren. Het deel heet *Zien* en de beschrijving is als voor een blinde, maar als de dochter haar blinde vader meeneemt naar de dierentuin en daar alles voor hem beschrijft, dan hanteert ze tenenkrommende boekentaal.

Horen

Het meisje heeft nu een naam: Leda. Toevallig of niet dezelfde naam als de vrouw uit de Griekse mythologie die zich niet door een man, maar wel door een zwaan liet overweldigen. Haar persoonlijkheid is dezelfde als die van het meisje uit deel 1, maar haar vader is nu een huisarts en haar moeder is in leven en een onderdanige vrouw. Leda lijkt dol op haar vader, maar luistert nooit naar hem, evenmin als hij haar ooit echt hoort. Mogelijk slaat hier de titel van dit deel van de trilogie op. Ook deze vader heeft uitvindingen. Eerst gooit hij alles weg wat los in huis ligt en trekt zich dan terug op zolder. Moeder brengt hem dan zijn schone was. Boven aan de trap, want niemand mag iets weten van vaders uitvindingen. De Japanners of de Amerikanen zouden er wel eens achter kunnen komen. Alleen Leda is zijn vertrouweling, maar die is meer geïnteresseerd in haar neef Hugo waarmee ze een relatie aangaat. Tussen Hugo en vader gaat zich een machtsstrijd ontwikkelen, terwijl vader steeds meer van de wereld vervreemdt.

Dit tweede deel is minder rauw van toon, er is minder seks, maar er zijn nogal wat wreedheden t.a.v. dieren, zoals een kip met een botte bijl slachten, slakken vertrappen etc. Weer is er geen doorlopend verhaal, maar een fragmentarisch geheel waarbij Leda en Hugo het ene moment kleine kinderen zijn en op de volgende bladzij met elkaar in bed liggen. Weer weet de lezer op geen enkel moment of iets echt gebeurt of niet, maar hij/zij gaat moedig door met het lezen van deel 3.

Zwijgen

De verhaallijn uit deel 2 wordt voortgezet, ditmaal vanuit wisselend perspectief. Als de ik-vorm 'jij' wordt, komt de lezer wat

meer in de schoenen van Leda te staan. In een volgend hoofdstuk wordt de derde persoon gebruikt, waardoor meer afstand gecreëerd wordt.

De vader begint uit de realiteit te verdwijnen met zijn poging tot uitvinding van driedimensionaal geluid en dat dan toegepast op een film voor blinden, waarvoor hijzelf het script schrijft. Waar de vader uit deel 1 blind was, wil de vader in dit deel blinden laten zien.

Hugo blijkt weinig of niet te geven om Leda, maar dat maakt voor Leda niet uit. Hugo verdwijnt dan zomaar. Er wordt gesuggereerd dat hij in zee verdronken is, want hij kan niet zwemmen vanwege watervrees. Zoals inmiddels te verwachten was, weten wij dat niet zeker. Later duikt hij weer op in de kast van vader als een soort zombie, maar dan is vader al een heel eind heen. We krijgen nu te maken met een wereld van marsmannetjes die vader heel serieus neemt. Vervolgens wordt vaders filmscript weergegeven, met tussendoor wat commentaar. Het boek eindigt met Leda die wegloopt met haar kleine broertje aan wie ze allemaal enge verhalen vertelt over hun leven op een andere planeet.

De titel van dit deel, *Zwijgen*, slaat mogelijk op het zwijgen van de vader over zijn uitvindingen, maar ook op algehele zwijgen van iedereen over de werkelijkheid.

Wie van moeilijke cryptogrammen houdt, moet dit boek zeker lezen. Misschien ontdekt diegene dan waarom het geschreven is. Mij is dat niet gelukt. Ik weet dat anderen er erg enthousiast over zijn. Helaas kan ik dat gevoel niet delen.

Zien is eerder uitgegeven als *De naam van mijn vader* (2000), *Horen* als *De lachende derde* (2002), beide bij uitgeverij Vassalucci. Beide boeken zijn herzien voor deze nieuwe uitgave, met toevoeging van een derde deel: *Zwijgen*.

Uitgeverij	Lebowski Publishers, 2017
Pagina's	495
ISBN	978 90 488 3908 7

Recensie door Janny Wildemast, mei 2019

Juni (openings)nieuws

Beste leensters en andere belangstellenden,

☒ De 27e editie van de **Maand van het Spannende Boek** is al begonnen afgelopen week. Er is dus weer veel aandacht voor thrillers, plaats delict en alles wat erbij hoort. Dit jaar staat niet zozeer de dader centraal maar de politie, en m.n. de rechercheur als misdaadbestrijder. Deze laatste wordt in de verschillende boeken- en televisieseries meestal als een opmerkelijke persoonlijkheid gekarakteriseerd, en een belangrijk deel van de aantrekkelijkheid in beide wordt gevormd door haar of zijn personage en diens (ook innerlijke) belevenissen. Allerlei boekwinkels, bibliotheken en podia worden omgevormd tot plaats delict en komen auteurs langs voor lezingen en signeren.

Info: <http://www.maandvanhetspannendeboek.nl/activiteiten/overzicht.html>

In Nederland zijn er nogal wat vrouwelijk thriller-schrijvers, waaronder Marion Pauw, die deze keer het geschenboek heeft mogen schrijven. **Grijs gebied**, speelt zich af in nachtelijk Amsterdam, waar een vrouw onder een viaduct wordt gegrepen. Marion Pauw zelf komt op 10 juni om 20u naar De Tweede Verdieping in Nieuwgein voor een interview door een andere thrillerauteur, Tess Franke

(<http://www.detweedeverdieping.nu/wat-is-er-te-doen/item/thriller-talkshow-met-schrijfster-marion-pauw>). Ze zegt meer in daders geïnteresseerd te zijn dan in de politie en meer in personages en hun processen dan in een plot. Op onze website staat een uitgebreide recensie over Marion's meest recente boek, *Hemelen* (2014), dit jaar genomineerd voor de Gouden Strop. In juli komt haar volgende thriller uit, *We moeten je iets vertellen*.

Veel nieuwe thrillers zien het daglicht deze dagen. Aanbevelingen kwam ik tegen over:

- Ondanks de weinig originele titel **Laat me niet alleen** wordt dit debuut van Gilly ☒ Macmillan omschreven als een steengoede psychologische thriller, zowel wat betreft de inhoud van het indringende verhaal als de plot. Een alleenstaande moeder wier 8-jarig zoontje verdwijnt krijgt op grote schaal te maken met de invloed van de pers en van alle sociale media. Niets van haar wordt met rust gelaten. ☒

- Ook **Denk aan mij** klinkt niet veelbelovend, maar ook over deze 2e thriller van de Engelse journaliste Sabine Durrant wordt lovend geschreven. M.n. het meegenomen worden in de motieven en gedachtengang van Zach, een man die al een jaar geleden is overleden, de spanningsopbouw en de originaliteit worden genoemd. De vrouw van Zach meent haar echtgenoot weer gezien te hebben en raakt overtuigd dat hij nog leeft.

Juni is ook de maand van het **Poetry International Festival**. Het wordt gehouden van 10 t/m 13 juni in Rotterdam, waar voordrachten van dichters uit de hele wereld de kern van het festival vormen. Daarnaast is er altijd veel aandacht voor de relatie met film, muziek en beeldende kunst. en zal de C. Buddingh' prijs worden uitgereikt aan het beste Nederlandstalige poëziedebuut van afgelopen jaar. Genomineerden zijn o.a. **Wachtkamers** van *Saskia Stehouwers* en **Deze zachte witte kamer** van de Vlaamse *Runa Svetlikova*. Van beide staat een voordracht op de poetry-website. Andere activiteiten zijn o.a. (meer info: <http://poetry.nl/>)

- Op 7 juni wordt in de Kunsthal **Language en Art 2015** geopend, een tentoonstelling verspreid over verschillende galeries in de stad van kunstenaars voor wie taal, het woord of poëzie de inspiratiebron is voor hun werk. In de kunsthal is een overzichtstentoonstelling van hen. Dichters *Els Moors* en *Marion Poschmann* zullen bij de opening gedichten voordragen, er worden toelichtingen gegeven door kunstenaars, o.a. *Anna Lange* en er is muziek.

- **Hester Knibbe**, die met *Archaisch de dieren* de *VSB poëzieprijs* won geeft op 11 juni een masterclass poëzie schrijven in de Rotterdamse Schouwburg en op 12 juni, samen met de Duitse **Barbara Köhler** een poëzielezing. Ze lezen voor, worden uitgebreid geïntroduceerd en gaan het gesprek aan.

- **Anne Vegter**, onze dichteres des Vaderlands geeft op 13 juni een masterclass Poëzie lezen

- Op 8 juni wordt de première gedraaid van **Het alfabet van de angst**, een documentaire over de collages, trauma's en angsten van de Roemeens-Duitse schrijfster **Herta Müller** (Nobelprijs in 2009). Leven in een dictatuur is het thema van haar werk. Als lid van een Duits sprekende minderheid onder Ceaucescu maakte ze hardhandig kennis met de communistische staatsterreur. Met als centraal element de beroemde collagegedichten van Herta Müller brengt de filmmaker haar leven en werk in beeld en voert gesprekken over haar jeugd, het dorp en de Duits-talige gemeenschap.

Nog een festival in juni, het **Holland Festival**, met internationale podiumkunsten, dat van 31 mei t/m 27 juni gehouden wordt in Amsterdam. Hier twee suggesties:

- **Niet zonder jou** van theatermaakster *Adelheid Roosen* samen met *Female Economy* en *Zina*. Na de wijk safari's nu een nieuw concept ontwikkeld door *Nazmiye Oral* waarin actrices (van allochtone komaf) samen met hun dierbaren vertellen over hoe ze hun eigen weg zijn gegaan terwijl ze tegelijkertijd weigerden zich te vervreemden van hun gemeenschap. Meer info en een mooi citaat: <http://www.hollandfestival.nl/nl/programma/2015/niet-meer-zonder-jou/>

- **De seksistische talkshow (open for all)** door schrijfster *Niña Wijers* en filosofe *Simone van Saarloos*. Ze gaan met vrouwen uit de kunst, cultuur, wetenschap en journalistiek in gesprek over hun werk, hun visie en ambities. Te gast is o.a. de Nederlandse fotografe *Cigdem Yuksel* van wie een fotoserie voor de voorstelling *Niet zonder jou* in vijftig bus- en tramhaltes hangt.

Onlangs uitgebrachte titels:

- Zelf schreef *Oriana Fallaci* (1929-2006) ooit *Een man*. Nu is een biografie over haar verschenen, **Oriana een vrouw**, geschreven door de Italiaanse *Cristina de Stefano* die haar hoofdpersoon niet zelf heeft gesproken maar wel toegang heeft gekregen in het privéarchief. *Oriana Fallaci* is opgegroeid in een arm, links Florentijns gezin en was als tiener via haar vader al betrokken bij het verzet tegen dictator Mussolini in WO II. Met deze politieke achtergrond heeft ze als journaliste in de jaren 70 en 80 vrijwel alle mensen die er toe deden geïnterviewd. Ze was scherp en doortastend, stelde brutale vragen en ging altijd verder op zoek. Daarmee is ze een voorbeeld voor velen geweest. Privé was ze al even radicaal. Haar romans zijn grotendeels gebaseerd op haar eigen vaak pijnlijke en verdrietige leven, een leven dat haar ook inspireerde tot hard werken en haar feministische inslag. *Een man* schreef ze als biografie van haar Griekse levensgezel en verzetsstrijder na diens moord in 1976. Na haar pensioen schreef ze een serie kritische boeken over de radicale islam en werd ze steeds conservatiever, wat ook bleek uit haar sympathie voor de rooms-katholieke kerk en de paus.

- **In haar lichaam besloten** van de Canadese *Ann-Marie MacDonald* gaat over moederschap en de mythes van de moeder-dochterrelatie. Als voor hoofdpersoon *Mary Rose* (alter ego van de schrijfster?) een tijd lang de zorg voor haar twee (niet-biologische) kinderen haar dagtaak is, komen herinneringen aan haar eigen jeugd naar boven. Als kind heeft ze geleden aan een zeldzame botziekte en de symptomen ervan steken nu weer de kop op. Zo komt via haar lichaam haar

pijnlijke verleden terug, met alle desastreuze gevolgen van dien voor haar dagelijkse werkelijkheid vol angsten. Ze verliest de greep over haar leven en voelt overgenomen door duistere innerlijke processen, zowel als dochter als als moeder. Een indringende en psychologisch goed opgebouwde roman.

- In **Ooit** van *Miriam Guensberg* vindt een jonge journalist in de kluis van zijn grootmoeder na haar dood een envelop. Die bevat het levensverhaal van een hem onbekende Poolse vrouw die in '44-'45 gevangen zat in vrouwenstrafkamp Oberlangen. Ondanks haar pijnlijke ervaringen is deze jong gestorven vrouw altijd blijven hopen op een betere wereld. Haar onthullingen raken hem zo diep dat hij zijn leven verandert.

- **De ontkoppeling** van *Meg Wolitzer* is na 4 jaar alsnog vertaald. Ze stelt de vraag die in de Griekse tragedie Lysistrata voor het eerst gesteld werd: wat zou er gebeuren als alle vrouwen zich ineens zouden afkeren van intimiteit met hun mannen, een soort seksstaking? De roman van de Amerikaanse Meg Wolitzer speelt zich af op een school in een buitenwijk in New Jersey waar Lysistrata zal worden opgevoerd, en waar de vrouwen een voor een in een sprookjesachtige ban raken en zich afkeren van hun mannen. Niemand begrijpt de oorzaak en niemand weet hoe ze hun vertrouwde leven en gevoelens weer terug kunnen krijgen.

- *Wanda Reisel* heeft een nieuwe roman geschreven **Liefde tussen 5 en 7**. Een journaliste, die zelf geheime dubbellevens van mensen optekent, ontdekt bij toeval het geheime leven van haar man. Ze zoekt de duisternis van een aquarium op om te ontkomen aan haar hevige jaloezie en zint op wraak. Maar deugt ze zelf eigenlijk wel?

- Van *Margaret Atwood* zijn negen verhalen gebundeld in **Het stenen matras**. Het zijn verhalen doordrongen met haar donkere humor en verbeeldingskracht waarin ze door de ogen van ouderen laat zien hoe het is om de dood tegemoet te treden, welwillend of onwillig. De eigenzinnige personages, die afwisselend heel realistisch en fantastisch kunnen zijn, hebben elk op een verschillende manier een relatie met de dood. *Margaret Atwood* schetst daarbij een nauwkeurig beeld van onze tijd.

Activiteiten in Utrecht en daarbuiten

- Vorige week is in het Drents Museum in haar geboorteplaats Assen een tentoonstelling geopend rond het werk van **Juul Kraijer** (1970). In 1994 studeerde ze af aan de Willem de Kooning academie in Rotterdam met uitsluitend tekeningen.

Ook nu maakt ze nog steeds veel tekeningen, maar ook beelden, foto's en video's. Het zijn onwerkelijke situaties die ze creëert waarin vrouwenfiguren worden samengevoegd met dieren of landschappelijke elementen. Hun lichamen worden bijvoorbeeld in bezit genomen door een zwerm vliegen, een school vissen of in het wortelstelsel van een oude boom. Ze intrigeren, en combineren schoonheid met vervreemding, en hebben vaak een oosterse sereniteit over zich. In het Drents museum zijn tekeningen en beelden tentoongesteld en in het nabijgelegen CBK Drenthe worden gelijktijdig foto's en video's gepresenteerd. Meer

info: <http://www.drentsmuseum.nl/tentoonstellingen/tentoonstelling-uitgelicht/exhibition/juul-kraijer-107.html>

- Nog t/m 17 juni is in de Benedictushof in Egmond het werk te zien van een van onze recensentes **Katja Berkenbosch** (1970). Katja werkt vooral met papier en de afgelopen jaren is een eigen stijl papierkunst ontstaan die zij omschrijft als 'schilderen' met papier'. In haar panelen gebruikt ze heel verschillende soorten papier met soms kleine accenten metaal. Haar werken zijn meestal een spirituele zoektocht in een wereld gevuld met symbool, kleur en taal. Uitgebreidere informatie: <http://www.artplein-spui.com/page10/katja.html> en haar eigen website.

Zie

ook: http://2.bp.blogspot.com/-OYWxfaj2QKw/VWA5dDRLEDI/AAAAAAAAAQ/hX5fgq7VukA/s1600/10333697_841777832526400_6894851597266492893_o.jpg

Bibliotheek-nieuws

- We zijn nog steeds op vrijdagmiddagen en soms op zaterdag met een aantal mensen in de bibliotheek bezig met het catalogiseren. Het vordert gestaag (zie catalogus). De bibliotheek is dan gelijk ook open en iedereen kan binnenlopen om onze boeken in levende lijve open te slaan, te lenen en lezen. In de kalender op de site kun je zien wanneer we er zijn.

- Regelmatig blijkt dat de vrouwenbibliotheek weinig bekend is in de stad (en daarbuiten), en daarnaast dat zodra mensen binnen stappen ze enthousiast zijn over de ruimte en de collectie. Graag zouden we daar verandering in brengen met meer PR. Wie zou ons daarbij willen helpen? Met het maken van een folder, meer bekendheid via sociale media of anderszins? Of met het in mailchimp omzetten van onze nieuwsbrief? Als je er meer over wilt weten of je aan wilt melden, kun je contact opnemen via info@vrouwenbibliotheek.nl of 06-48498545.

Nieuwe boeken in de bibliotheek

Rose van Rosita Steenbeek, *Archaisch de dieren* en *Oogsteen* van Hester Knibbe, *Tascha. De roof uit de Kunsthal* van Mira Feticu, *Mijn leven op Bird Cloud Ranch* van Annie Proulx, *Koetsier herfst* van Charlotte Mutsaers,

Nieuwe recensies van deze maand als link bijgevoegd

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2015/05/22/de-atlas-van-afgelegen-eilanden-door-judith-schalansky/>

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2015/05/26/gebed-voor-de-vermisten-door-jennifer-clement/>

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2015/05/27/denken-aan-vrijdag-door-nicci-french/>

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2015/05/30/de-achterblijvers-door-maaike-gerritsen/>

De leenbijdrage voor 2015 is opnieuw vastgesteld op € 25,-. Je kunt hiervoor onbeperkt boeken lenen en/of vriendin/vriend van de bibliotheek zijn. Iedereen die boeken leent en/of wil gaan lenen wordt vriendelijk verzocht dit bedrag over te maken op banknummer NL71 INGB 0009 2669 95 ten name van Stichting Es Scent ovv naam en '*leenbijdrage 2015*'. Eenmalig een boek lenen kan ook. De bijdrage hiervoor is € 1,- per boek.

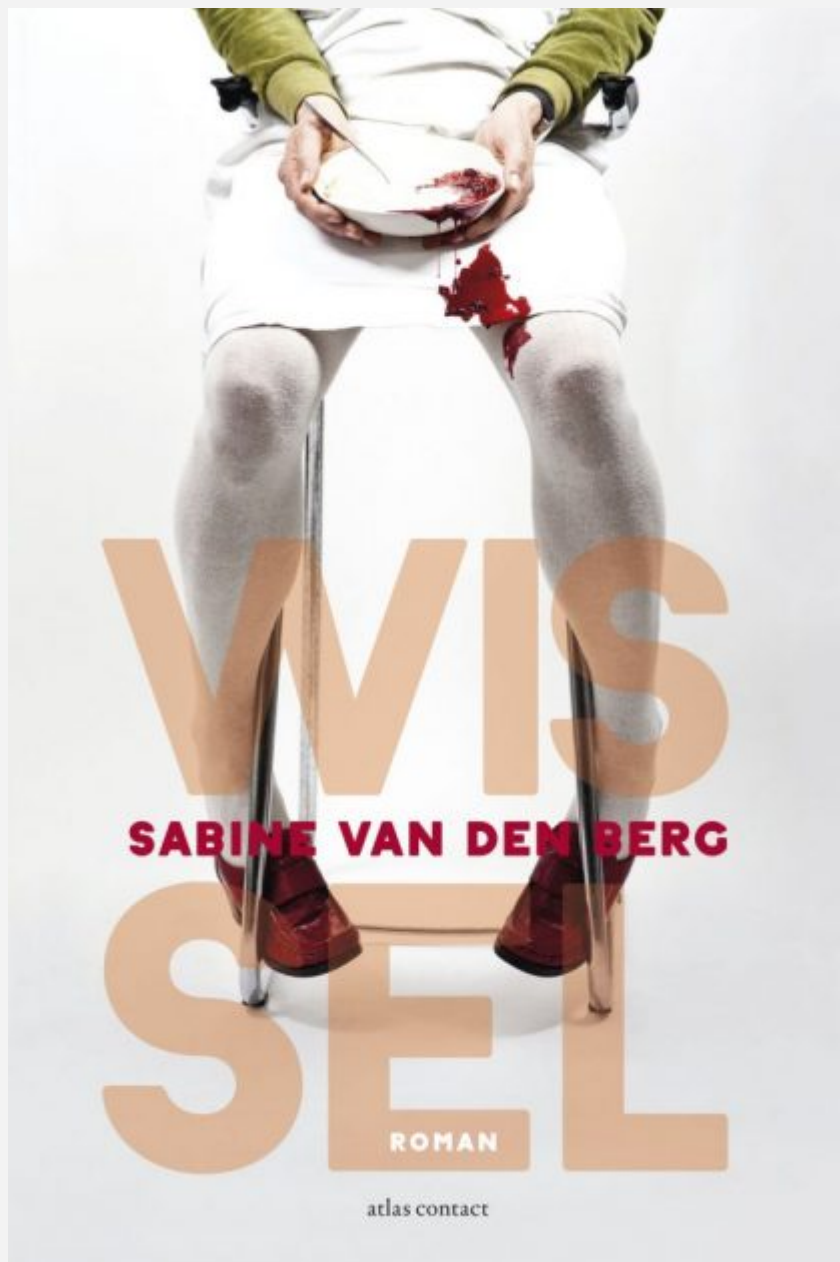
Op www.vrouwenbibliotheek.nl is meer informatie over de bibliotheek te vinden, en ook deze nieuwsbrief

Naast de aangekondigde openingstijden blijft het altijd mogelijk om op afspraak een bezoek te brengen aan de bibliotheek. U bent van harte welkom.

Marjolein Datema

Utrecht, 31 mei 2015

Wissel door Sabine van den Berg

Ada groeit op in een heel normaal gezin met haar beide ouders en haar broertje Otto. In de periode dat Ada volop in de puberteit zit en haar lichaam langzaam veranderingen begint te vertonen, blijkt haar vader transseksueel te zijn. Hij heeft besloten dat hij vanaf nu 'Hannah' genoemd wil worden en aangesproken wil worden met 'haar' en 'zij' (om verwarring te voorkomen blijf ik de vader in deze recensie in termen van 'hem' en 'hij' benoemen). Hij gaat naar Engeland voor een geslachtsveranderende operatie. Hannah vindt of verwacht van het gezin dat zij blij voor hem zijn en hem steunen in zijn keuze en transformatie. Otto lijkt deze verandering, die voorlopig geheim dient te blijven voor de buitenwereld, het gemakkelijkst te kunnen accepteren. En hoewel Ada's moeder aangeeft achter de keuze van haar man te staan en hem te steunen, worden haar kinderen duidelijk geconfronteerd met de barsten die dit masker vertoont. Ada zelf lijkt de meeste moeite te hebben met de situatie en heeft vooral in het begin geen behoefte mee te doen met de "poppenkast" die haar ouders en broertje opvoeren. Maar gedurende het boek begint ook zij haar nieuwe vader steeds meer te accepteren. Net op het moment dat er weer enige balans en rust in het gezin lijkt weder te keren, krijgt het verhaal een onverwachte wending...

Een transseksueel is een persoon die het gevoel heeft in een verkeerd lichaam te zijn geboren, dus een man die zich eigenlijk vrouw voelt of andersom, en ook daadwerkelijk de benodigde stappen onderneemt zich 'om te bouwen' naar het andere geslacht. Transseksualiteit is de meest extreme vorm van genderdysforie (geslachtsidentiteitsstoornis). Mensen die een mildere vorm van genderdysforie hebben, voelen zich tussen de twee geslachten in en/of vinden het genoeg om zich alleen te kleden naar de andere sekse. Een travestiet is weer iets anders: dit is een persoon die de drang heeft en het als prettig ervaart, zich voor enige tijd geheel of gedeeltelijk te kleden als iemand van het tegenovergestelde geslacht, maar die niet het gevoel heeft in een verkeerd lichaam te zitten of de behoefte voelt tot een lichamelijke transformatie. En even voor de duidelijkheid: transseksualiteit, transgenderisme en travestie hebben niets te maken met de seksuele geaardheid van een persoon (dus hetero- of homoseksualiteit) (www.transgenderrecht.com & www.wikipedia.org). Een mooie en interessante documentaire over een jongetje met transgenderisme is 'Valentijn' (2007).

"Wauw!" dacht ik vanaf het begin van *Wissel*. Sabine van den Berg zet de hoofdpersoon Ada neer als een bijzonder realistisch personage. Ik was sterk onder de indruk van de inlevings- en schrijverscapaciteiten van Sabine en liet me meeslepen met het verhaal.

Het einde van de roman was voor mij echter nogal een domper. Zoals gezegd vindt er een onverwachte wending plaats, maar deze ontwikkeling haalt wat mij betreft de kracht van de roman voor een groot deel weer onderuit. Ik weet niet of dit komt doordat de wending op zich onrealistisch op me overkomt of dat mijn sympathie voor personage Hannah hierdoor bij mij verdwijnt. Misschien is het een combinatie van beide. Ook twijfel ik door dit einde van het verhaal of de schrijfster

transseksuelen, en hun wens zichzelf te transformeren naar het andere geslacht, wel serieus neemt. Van den Berg maakt het personage Hannah in mijn ogen door dit einde namelijk enigszins belachelijk.

Hoe dan ook, als ik het einde even weg denk, is het een steengoed boek en absoluut een aanrader!

Uitgeverij Atlas Contact, 2013

Pagina's 255

ISBN 978 9045 701 69 1

Recensie door Charlotte, 23 mei 2013